

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о ректора Херсонського
державного університету

Н. ПОХТЕНКО

« 08 » 08

2019 р.

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА
ПРАКТИКИ

Факультет української філології та журналістики
Кафедра української літератури; кафедра мовознавства; кафедра української мови;
кафедра педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф.С. Петухова
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітня програма 014 Середня освіта (Українська мова та література)
Курс 4
Ступінь вищої освіти бакалавр
Форма навчання заочна

Програма розроблена:

Бондаренко Л.Г. – кандидаткою педагогічних наук, доценткою кафедри української літератури;

Окунович Т.Г. – кандидаткою педагогічних наук, доценткою кафедри мовознавства

Чабан О. В. – кандидаткою педагогічних наук, доценткою кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова

Декан факультету

(професор Олексенко В. П.)

Затверджена на засіданнях кафедр:

української літератури

Протокол № 1 від "23" серпня 2019 року

Завідувачка кафедри української літератури

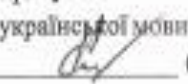

(доц. Демченко А.В.)

української мови:

Протокол № 1 від "23" серпня 2019 року

Завідувачка кафедри української мови

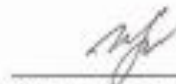

(доц. Клімович С.М.)

мовознавства:

Протокол від № 1 "23" серпня 2019 року

Завідувачка кафедри мовознавства

(доц. Гайдашенко І.В.)

педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова

Протокол №12 від «01» липня 2019 р.

В.о. завідувачки кафедри

(доц. Александрова Г.М.)

Схвалено науково-методичною радою факультету (протокол №1 від 27.08.2019)

Голова ради

ст. викладачка Омельчук Ю.О.

ВСТУП

Практика студентів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) є невід'ємною складовою загального процесу підготовки фахівців, важливим етапом їхнього професійного становлення. Вона спрямована на формування як загальних, так і фахових компетентностей за обраною спеціальністю.

Нормативну базу наскрізної програми складають:

- Закон України «Про вищу освіту»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників ВНЗ» № 450 від 07.08.2002;
- Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» № 93 від 08.04.1993;
- Ліцензійні умови проведення освітньої діяльності закладів освіти № 1187 від 30.12.2015;
- Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах» № 563 від 01.08.2001;
- Рекомендації щодо проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, ухвалені рішенням вченої ради Інституту інноваційних технологій і змісту освіти, протокол №5 від 24.04.2013;
- Положення про проведення практики студентів Херсонського державного університету (наказ від 02.06.2017 № 337-Д);
- освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)», навчальний план підготовки фахівців спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література).

1. ГРАФІК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Практика проводиться відповідно до змісту освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література)» підготовки за ступенем вищої освіти «бакалавр» та до графіків освітнього процесу, затверджених у прийнятий в університеті спосіб.

Курс	Семестр	Назва практики	Тривалість проведення (тижнів)
4	8	Виробнича практика	4

ВИРОБНИЧА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА

У системі підготовки майбутнього вчителя-словесника важливе місце посідає виробнича (педагогічна) практика, оскільки формування високих професійних якостей вчителя української мови і літератури неможливе без чіткої й глибоко продуманої системи практичної підготовки. Значення виробничої практики важливе особливо тепер, коли зросли

вимоги до викладання української мови та літератури в закладах загальної середньої освіти у зв'язку з новими Програмами, рекомендованими Міністерством освіти і науки України.

Під час організації практики збільшується співвідношення часу та обсягу спостереження за активною роботою студентів. Основний час практикантів регламентовано завданнями, спрямованими на спостереження за навчально-педагогічним процесом у закладах загальної середньої освіти та аналіз його, ознайомлення із класною документацією класовода й учителя-предметника основної школи, виконання функцій класного керівника, самостійне проведення уроків з фаху тощо.

Виробнича практика на IV курсі доповнює та поглиблює теоретичну й практичну підготовку студентів, створює умови для закріплення набутих й формування нових умінь і навичок, необхідних для здійснення всіх видів методичної та навчально-виховної роботи в закладах загальної середньої освіти.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою виробничої практики є оволодіння сучасними формами, методами, прийомами, засобами і технологіями навчально-виховної роботи в закладах загальної середньої освіти; формування у студентів професійних умінь і навичок щодо прийняття самостійних рішень під час професійної діяльності; поглиблення та закріплення теоретичних знань, здобутих в університеті; опанування студентами сучасними методами, прийомами і формами роботи в галузі майбутньої професії; розвиток у студентів креативних умінь, творчої ініціативи, реалізації особистісного навчання учнів; впровадження комунікативно-функційного та компетентнісного підходів у процесі проведення уроків із використанням сучасних технологій і методик активізації пізнавальної діяльності учнів; розвиток науково-дослідних умінь з подальшим застосуванням їх на практиці; виховання потреби постійно поглиблювати свої знання, творчо застосовувати їх в практичній діяльності.

Основними **завданнями** виробничої практики є:

методичні:

- 1) забезпечити зв'язок теоретичних знань із фахових дисциплін з реальним педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань;
- 2) сприяти поглибленню та синтезуванню мовних, літературознавчих, методичних і психолого-педагогічних знань у процесі використання їх для розв'язання конкретних навчальних завдань;
- 3) забезпечити знайомство з реальним обсягом виховної роботи класних керівників 5-9 класів при виконанні діагностичної, організуючої, виховної, керуючої функції у класному колективі підлітків; з особливостями планування виховної роботи з учнями 5-9 класів;
- 4) співвіднести теоретичні знання студентів з їхніми практичними навичками й вміння орієнтуватись у питаннях з психолого-педагогічного розділу, досягати розуміння студентами цілісності, нерозривності та інтегрованості всіх факторів та їх ролі у формуванні особистості;
- 5) домогтись формування у студентів широкого наукового психолого-педагогічного світогляду та конкретних педагогічних умінь роботи з особистістю;
- 6) формування всебічних умінь і навичок виховної роботи з дітьми підліткового віку;

- 7) забезпечити глибину, стійкість та надійність професійно необхідних знань, вмінь та навичок з дисциплін психолого-педагогічного циклу, структурувати осмислення студентами цінності та непересічної значущості особистості кожного учня в умовах його навчання, виховання та розвитку
- 8) формувати у студентів психологічну готовність до роботи в школі;

пізнавальні:

- 1) формувати у студентів знання специфіки уроків української мови і літератури, своєрідності вивчення окремих розділів української мови та творів різних родів і жанрів;
- 2) сформувати у студентів знання методів та конкретних методик дослідження педагогічного процесу; суттєвих закономірностей особистості її виховання та формування у шкільному віці; закономірностей та єдність навчання, виховання та психічного розвитку; вікових закономірностей і своєрідності психіки та її проявів на різних вікових етапах шкільного навчання; педагогічної оцінки; основ педагогічного спілкування;
- 3) виховувати у студентів необхідність осмислення структури педагогічної діяльності, її основних компонентів, педагогічних дій та професійних компетенцій, необхідних для її реалізації;
- 4) виховувати у студентів стійкий інтерес і прагнення до професії вчителя;

практичні:

- 1) формувати вміння і навички підготовки й проведення уроків української мови та літератури, свідомо застосовувати нові технології навчання в практичній діяльності;
- 2) формувати вміння аналізувати відвідані уроки української мови і літератури;
- 3) розвивати вміння організовувати й проводити позакласні заходи з української мови і літератури;
- 4) формувати вміння розроблення та добирання дидактичних матеріалів і презентацій до уроків української мови і літератури та позакласних заходів;
- 5) підбирати для дослідження адекватні та надійні методики; володіти цими методиками в педагогічній діяльності;
- 6) застосовувати новітні технології педагогічної науки в забезпеченні досягнень професійної діяльності вчителя;
- 7) складати психолого-педагогічний аналіз виховного заходу, уроку;
- 8) вміти вивчати особистість підлітка та групи (колектив);
- 9) сформувати вміння та навички студентів використовувати знання з дисциплін психолого-педагогічного циклу в процесі виховання школярів;
- 10) проводити наукові дослідження з проблем, які студент ставить у курсовій або дипломній роботі, при підготовці виступу на конференції або при написанні наукових статей

У результаті проходження навчальної практики студенти оволодівають такими компетентностями:

- знання та розуміння предметної області, усвідомлення особливостей професійної діяльності;
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- здатність працювати в команді;
- здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях;

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Програмні результати навчання

1. Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.
2. Володіє основами професійної культури. Уміє вдосконалювати набуту під час навчання кваліфікацію.

ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Виробнича практика проходить в **кілька етапів:**

- початковий,
- проведення практики (основний етап),
- підсумки практики (заключний етап).

Основні види робіт під час практики

Початковий етап. Організація діяльності практиканта

Участь у настановній конференції з питань практики. Ознайомлення з робочою програмою виробничої педагогічної практики. Вивчення шкільної документації (класного журналу, календарно-тематичного планування уроків, плану виховної роботи закладу, плану виховної роботи класного керівника на поточний навчальний рік, щоденників учнів закріпленого класу). Співбесіда з адміністрацією школи. Знайомство з класним керівником та учнівським колективом. Вивчення особових справ учнів. Планування розкладу проведення пробних, залікових уроків, позакласного, виховних заходів та психолого-педагогічної діагностики, узгодження його з учителем та класним керівником.

Основний етап.

Відвідування уроків вчителів школи, де проходить практика. Методичний аналіз уроків, що були відвідані. Консультування викладача-керівника з фаху. Опанування передових технологій викладання української мови та літератури. Розроблення розгорнутих конспектів уроків з української мови і літератури відповідно до навчальної програми, розроблення сценарію позакласного заходу. Розроблення та добирання дидактичних матеріалів і презентацій до уроків з української мови і літератури та позакласного заходу. Проведення пробних уроків з української мови і літератури. Проведення залікових уроків (по 2 уроки) з української мови і літератури. Спостереження та аналіз уроків, проведених іншими студентами групи. Розроблення сценарію та проведення позакласного заходу з української мови і літератури. Виконання індивідуального завдання з практики (вивчення досвіду роботи вчителя української мови та літератури). Участь у профорієнтаційній роботі.

Відвідування виховних заходів. Підготовка методичних матеріалів до проведення пробної класної години, підготовка конспекту методичної розробки виховного заходу. Проведення пробного виховного заходу в закріпленому класі та його самоаналіз. Організація та проведення психолого-педагогічного дослідження з метою вивчення особистості учня та класного колективу. Підготовка методичних матеріалів до проведення залікової класної години, підготовка конспекту методичної розробки виховного заходу. Проведення залікового виховного заходу в закріпленому класі. Підготовка самоаналізу. Обробка

результатів психолого-педагогічного дослідження. Інтерпретація результатів психолого-педагогічного дослідження й написання психолого-педагогічної характеристики на учнівський колектив й на особистість учня.

Завершальний етап.

Підготовка звітної документації та її подання на перевірку викладачеві-керівнику з фаху. Підготовка до підсумкової конференції та заліку. Презентація результатів практики на підсумковій конференції. Залік з практики.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

З української мови:

1. Біги О.Б. Мета як вихідний компонент системи професійної підготовки майбутнього вчителя ІМ. *Вісник КНЛУ, серія «Педагогіка та психологія»*. 2001. Вип. С.18–22.
2. Білоусенко П.І., Єфименко М.П., Пестрецов В.В. Диктант на «п'ять» без правил. Запоріжжя : Хортиця, 2000.
3. Біляєв О.М. Сучасний урок української мови. К., 1982.
4. Біляєв О.М., Мельничайко В.Я., Пентилюк М.І. та ін. Методика вивчення української мови в середній школі. К., 1987.
5. Ваш репетитор з української мови. / М.І. Пентилюк, О.В. Івашенко, І.В. Гайдасенко та ін. К. : Ленвіт, 2000.
6. Грибан Г. В., Кучерук О. А. Практикум з методики викладання мови: навч.-метод. посіб. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
7. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
8. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі : навч. пос. Київ. 2008. 176 с.
9. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. К.: Ленвіт, 2003. 261 с
10. Караман С. О. Методика викладання української мови в гімназії. К. : Ленвіт, 2003.
11. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. К. : Вища шк., 2005.
12. Коваль Г.П., Деркач І.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови. Тернопіль: Астон, 2008. 287 с
13. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. К. : Знання-Прес, 2003.
14. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. пос. Харків, 2002.
15. Методичні статті в періодиці («Дивослово», «Українська мова і література в школі»).
16. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. К, 2001.
17. Остапенко Н.М., Симоненко Т.В., Руденко В.М. Технологія сучасного уроку рідної мови. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 248 с. (Альма-матер).
18. Нетрадиційні уроки. Українська мова. 5-12 класи / уклад. Л. І. Нечволод. Харків: Торсінг Плюс, 2008. 256 с.
19. Пентилюк М. І., Окуневич М. І. Сучасний урок української мови. Харків: Основа, 2007. 176 с.
20. Плиско К. М. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків, 2001. 114 с.

21. Пометун О., Пирожено Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. 192 с.
22. Психолого-педагогічна практика (практично-зорієнтов. посібн. на допомогу студентам, магістрантам, аспірантам, психологам, соціальним педагогам) / Кол. авторів: Пащенко М. І., Пащенко Д. І., Перепелюк Т. Д. Умань, 2008.
23. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах. Кол. авторів. За ред. М.І.Пентилюк К. : Ленвіт, 2000.
24. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах. Кол. авторів. За заг ред. М.І.Пентилюк. К. : Ленвіт, 2009.
25. Остапенко Н.М., Симоненко Т.В., Руденко В.М. Технологія сучасного уроку рідної мови. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 248 с. (Альма-матер).
26. Підготовка вчителя-філолога у педагогічному вищому навчальному закладі : монографія / за ред. В. Мельничайка, Л. Струганець. Тернопіль, 2017. 420 с.
27. Практикум з методики навчання української мови. Кол. авторів. За заг ред. М.І.Пентилюк. К. : Ленвіт, 2011.
28. Струганець Л. Мовнокомунікативна компетентність учителя-лідера : навч. пос. Київ, 2016. 40 с.
29. Український правопис. К., 2019.

З української літератури:

1. Богдан Л. Застосування мультимедійних технологій. Вид. дім «Шкіл. світ»; Вид. Л. Галіцина, 2006. 128 с.
2. Бондаренко Ю. І. Методика шкільного вивчення української літератури на засадах ідеаційно-концептуального підходу : теорія і практикум. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 199 с.
3. Васьков Ю. В. Наукові основи сучасного аналізу уроку : теорія, технологія, досвід. Харків : Ранок, 2008. 192 с.
4. Демчук О. Життєпис письменника : Конспекти нестандартних уроків К. : Педагогічна преса, 2002. 192 с.
5. Демчук О. Нестандартні уроки з української літератури в 9–11 класах. Тернопіль : Підручники і посібники, 2000. 144 с.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
7. Діалогічне прочитання української літератури : монографія / за заг. ред. Г. Токмань. К. : Міленіум, 2007. 486 с.
8. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті. Миколаїв : Іліон, 2013. 252 с.
9. Коваль Г. П. Виразне читання в структурі уроку. Тернопіль : Астон, 2013. 174 с.
10. Ковальчук В. Ефективний урок : технології, структура, аналіз. К. : Шк. світ, 2011. 120 с.
11. Косогова О. Метод проектів на уроках зарубіжної літератури. Х. : Веста ; Ранок, 2008. 144 с.
12. Кузьмінський А. І. Технологія і техніка шкільного уроку. К. : Знання, 2010. 335 с.
13. Назаренко Л. Уроки літератури з використанням інформаційних технологій. Миколаїв : ОППО, 2011. 136 с.
14. Нестандартні уроки в школі та їх аналіз. К. : Вид-во Харитоненка, 2003. 152 с.

15. Нетрадиційні уроки з української літератури. 5–11 класи. Х. : Торсінг, 2004. 224 с.
16. Нечволод Л. Нетрадиційні уроки з української літератури (9–11 класи). Х. : Скорпіон, 2001. 112 с.
17. Оліфіренко В. Інтернет на уроках української літератури. К. : Грамота, 2007. 208 с.
18. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К. : А.С.К., 2004. 192 с.
19. Ситченко А. Л. Методика викладання літератури : термінологічний словник. К. : ВД «Ін-Юре», 2008. 132 с.
20. Уліщенко А. Застосування інформаційних технологій у навчанні мови та літератури. Х. : ХОНМІБО, 2006. 96 с.
21. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури : теорія, методика, технологія. Миколаїв : Іліон, 2014. 553 с.

З педагогіки:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-кн. Кн.1.: Особистісно орієнтований підхід. Теоретико-технологічні засади / І.Д. Бех. К.: Либідь, 2003.
2. Бутенко Н.Ю., Грущенко Л.М. Педагогічна практика: підготовка та реалізація. К.: КНЕУ, 2005. 184 с.
3. Свято у школі: збірник сценаріїв у двох частинах (Укл. Бачинська Є.М., Половинчак Ю.М., Яременко Н.В.). Біла Церква, КОППОК, 2003, ч. I 240с., ч. II. 272с.
4. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: Навч. посіб. К.: Знання, 2007. 358с.
5. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2017. 128 с.
6. Максименко С.Д. Психологія та педагогіка: Підручник / С.Д. Максименко, М.Б. Євтух, Я.В. Цехмістер, О.О. Лазаренко, О.М. Немеш. К.: Видавничий дім «Слово», 2014. 584 с.
7. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: посіб. К.: Академвидав, 2003. 504 с. (Альма-матер).
8. Вивчення ефективності діяльності педагога-вихователя / Бухлова Н.В., Мазуренко Л.М. Харків, Вид. гр. «Основа», 2006. 160с.
9. Виховання моральності підростаючого покоління: Науково-методичний посібник. – К.: Богдана, 2005.
10. Енциклопедія позашкільної освіти / РДГУ, НМЦ інноваційних технологій виховного процесу НАПН України, РОППО; головний ред. Г. П. Пустовіт. Рівне: О.Зень, 2017. –525 с.
11. Дем'янюк Т.Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: науково-методичний посібник. Суми, ТОВ Видавництво «Антей», 2006. 386 с.
12. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах (освітньо-кваліфікаційні рівні «бакалавр», «спеціаліст»): навчальний посібник / Укладач: Соловей М.І., Ніколаєва С.Ю., Спіцин Є.С., Кудіна В.В., Бражник Н.О., Демчук В.С. К.: Ленвіт, 2010. 133 с.
13. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Метод. посіб./ Авт. - укл. О.Пометун, Л.Пироженко. К.: А.П.Н., 2002. 136 с.
14. Прищепа С.М. Проектування виховної діяльності класного колективу: метод.посібник. Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. 60 с.

15. Карпенчук С.П. Теорія і методика виховної роботи. К., 2005. 343с.
16. Рибальченко І.М. Вас призначено класним керівником. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 192с. (Школа класного керівника).
17. Освітні технології: Навч.-метод, посібник / О.М. Пехота та ін.; За заг. ред. О.М. Пехота. К.: А-С.К., 2001. 256с.
18. Прищеп С.М. Програма науково-методичної підготовки класних керівників до проектування виховної діяльності класного колективу: метод. рекомендації. Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. 39 с.

Методичні рекомендації до проведення практики

Методичні рекомендації щодо підготовки уроку української мови

Підготовкою до виробничої практики є проведення студентами на практичних заняттях з методики викладання української мови гри «Пробний урок», під час якої один студент проводить урок з мови на визначену викладачем тему, а всі інші студенти виступають у ролі учнів. Такий урок детально аналізується, студенти перевіряють свої вміння і навички правильного регламентування часу на всі складові частини уроку, добору й виконання системи вправ тощо. Проведений урок студенти аналізують за схемою. Обговорення пробного уроку організовує викладач, а під час практики – учитель-наставник або методист.

Перше слово надається студентові, який проводив урок. Він повинен викласти свої думки про виконання програми уроку, здійснення свого педагогічного задуму, потім відповісти на запитання тих, хто був присутній на уроці. Виступ має бути самокритичним. Після цього слово надається по черзі кожному з присутніх на уроці студентів, учителів, методистів. Вони аналізують урок, охоплюючи реалізацію всіх вимог, які висувуються до сучасного уроку.

Пропонується така схема аналізу уроку:

- ясність і зрозумілість конспекту;
- тип уроку, його відповідність програмовому матеріалу;
- елементи наступності й перспективності на уроці;
- тема, навчальна, розвивальна й виховна мета уроку;
- що учні повинні знати і що повинні вміти;
- раціональність поділу уроку на частини; правильність розподілу часу;
- зміст уроку (домашнє завдання, новий матеріал, повторення й закріплення тощо);
- науковість викладу, практична цінність уроку;
- якість нового матеріалу, ступінь володіння ним;
- використання методів, прийомів навчання, наочності й ТЗН;
- контроль за знаннями учнів, обсяг їх знань;
- зв'язок матеріалу, який вивчається, з життєвими цінностями та сучасністю;
- культура мовлення практиканта й учнів, його відповідність літературним нормам, образність, емоційність;
- підготовка учнів до виконання домашнього завдання; обсяг домашнього завдання;
- результативність уроку, його навчально-виховне значення (формування в учнів інтересу до знань, розвиток їхньої уваги, пам'яті, мислення);
- шляхи подолання виявлених недоліків.

Аналіз уроку повинен здійснюватись на конкретному матеріалі. Для цього під час відвідування уроків слід сумлінно нотувати в щоденник усе необхідне й обдумувати свій виступ під час обговорення.

Практикант, який проводив урок, записує всі зауваження у свій щоденник, ураховуючи позитивне й недоліки.

У подальших виступах слід уникати повторень, а тільки доповнювати попередні аналізи, висловлювати свою згоду чи незгоду з висновками інших практикантів.

Практиканти оцінюють урок свого колеги описово (у кінці виступу говорить, наприклад: «Вважаю, що цей урок можна оцінити позитивно»).

Обговорення завершує вчитель чи методист, тобто той, хто керує аналізом (обговоренням) уроку.

У заключному слові практикант висловлює свою згоду чи незгоду із зауваженнями. Далі він обмірковує, як реалізувати зроблені зауваження. Правильно проведений аналіз уроку сприяє вдосконаленню майстерності студента, який проводив урок, і його колег, які брали участь в аналізі.

У процесі підготовки до уроку української мови необхідно враховувати такі основні етапи:

- аналіз навчальної програми,
- урахування знань, умінь і навичок учнів;
- вивчення матеріалу підручника;
- аналіз науково-методичної літератури, словників та ін.;
- добір дидактичного матеріалу (текстів і прикладів для вправ та з'ясування теоретичного матеріалу);
- вибір методів і прийомів роботи з класом;
- підготовка технічних засобів;
- складання плану й конспекту уроку.

Таким чином, студент повинен пам'ятати, що перш ніж складати конспект уроку, необхідно детально ознайомитись зі змістом відповідного розділу шкільного курсу, поповнивши свої знання з наукової літератури, довідників, методичних розробок та журнальних статей. Після цього відповідно до теми уроку визначається обсяг знань, умінь і навичок, на формування яких урок повинен бути спрямований. На основі цього визначається його тип і структура.

Головна умова раціональної організації уроку – ефективне використання кожної хвилини навчального часу. Урок від початку до кінця повинен бути наповнений змістовною навчальною роботою, спрямований на формування в учнів наукових уявлень і понять у галузі предмета, практичних умінь та навичок.

У розробці конспекту уроку студенти повинні використовувати принцип систематичності й послідовності навчання, а саме:

- новий матеріал вивчати з класом, добре повторивши раніше вивчене; опиратись на попередні знання й досвід учнів;
- визначити місце нового матеріалу в структурі теми, розділу, курсу;
- показувати ближню пізнавальну перспективу (наступність);
- забезпечувати послідовність етапів уроку згідно з дидактичною метою;
- спланувати перехід до самостійної роботи учнів;
- кожен етап уроку повинен закінчуватись підсумками.

Важливим етапом уроку є перевірка домашнього завдання та опитування учнів. Поряд із фронтальною перевіркою застосовується перевірка індивідуальна (картки, робота біля дошки, на місці); взаємоопитування (коли учні під керівництвом учителя ставлять один одному запитання); рецензування відповідей товариша; колективне виконання в класі завдань, аналогічних з домашніми тощо.

Пояснюючи матеріал, треба чітко ставити конкретну дидактичну мету уроку, послідовно дотримуватись таких принципів навчання, як науковість, доступність, зв'язок із життям. Ознайомлення учнів з новим матеріалом студент проводить за певним планом, користуючись обраним методом. Тут треба приділити належну увагу міжпредметним зв'язкам, що сприятиме глибшому й свідомішому засвоєнню учнями матеріалу, економії навчального часу.

Відповідальний етап уроку – закріплення матеріалу. Слід прагнути, щоб учні на уроці були достатньо завантажені й працювали в оптимальному темпі. Пояснення студента й виконання учнями відповідних практичних завдань і вправ повинні забезпечити засвоєння нового матеріалу на уроці.

Під час підбиття підсумків уроку студент-практикант звертається до класу, пропонуючи учням розповісти, про що вони довідалися (що вивчили) на уроці. Виставлення й мотивація оцінок учням наприкінці уроку (а інколи і в його процесі) стимулює учнів до активної участі в роботі класу, до акуратного й правильного виконання завдань.

У процесі визначення змісту й характеру домашнього завдання слід керуватися такими вимогами:

- робота учнів удома за обсягом повинна становити не більше однієї третьої того, що виконано в класі (у 5-6 класах – 25 хв, у 7 – 30 хв.);
- домашнє завдання має бути цікавим, передбачати прояв ініціативи та самостійності учня, відповідати аналогічним видам роботи в класі, спрямовуватися на глибоке засвоєння знань та формування практичних умінь і навичок.

Методичні рекомендації з української літератури

На всіх етапах проходження виробничої практики студенти отримують індивідуальні консультації у своїх викладачів-керівників з фаху.

Порядок проведення аналізу відвіданого уроку

- Під час відвідання уроку всі присутні практиканти письмово складають «фотографію» заняття за такою схемою:

Етапи заняття. Їх зміст	Результати спостереження	
	Виявлені вдалі методичні знахідки, оригінальні рішення	Виявлені недоліки

- Після уроку перш за все надається слово практиканту, який його провів.
- Студент проводить самоаналіз уроку, що включає визначення цілей, рівня їх реалізації, причин недосягнення або неповного досягнення поставлених цілей; обґрунтування обраних методів і прийомів навчання, допоміжних засобів; оцінка

того, що, на його погляд, вдалося зробити на уроці, а чого не вдалося, що зробив би інакше, тощо.

- Студенти, викладач-керівник з фаху та учитель ставлять практиканту, що провів урок, запитання, якщо після самоаналізу щось залишилося незрозумілим.
- Аналіз відвіданого уроку проводять по черзі студенти-практиканти, користуючись зробленими «фотографіями уроку».
- Аналіз уроку подає вчитель української літератури.
- Повний поглиблений аналіз уроку дає викладач-керівник з фаху.
- Викладач-керівник з фаху разом з учителем та студентами підбиває підсумки обговорення уроку, формулює рекомендації для всіх практикантів щодо удосконалення навчальної діяльності та запобігання професійних помилок; виставляє та обґрунтовує оцінку студенту-практиканту, що провів заняття.

Схема аналізу уроку літератури

Загальні відомості про урок: (дата проведення, школа, клас, прізвище, ім'я та по батькові вчителя, предмет, кількість учнів за списком, кількість присутніх, порядковий номер уроку, номер шкільної аудиторії).

I. Обстановка в класі: чистота, освітленість, провітреність. Організація уваги і готовність учнів до уроку. Тривалість організаційного етапу. Тема уроку, мета (освітня, розвивальна, виховна. Обладнання.

II. Тип і структура уроку

Доцільність вибору типу і структури уроку відповідно до теми і дидактичної мети. Послідовність окремих етапів уроку, їх взаємозв'язок.

III. Аналіз етапів уроку (зміст кожного етапу уроку, методи, прийоми навчання на кожному етапі уроку, їх відповідність меті уроку та пізнавально-віковим особливостям учнів).

IV. Аналіз роботи вчителя на уроці (знання фактичного матеріалу; вміння володіти увагою класу, організувати роботу класу, підвищувати увагу, тримати дисципліну, враховувати індивідуальні особливості кожного учня; ставлення до учнів; спостережливність, витримка, винахідливість; зовнішній вигляд, охайність; мовлення, міміка, жестикуляція).

V. Аналіз роботи учнів на уроці (дії учнів щодо досягнення мети; ставлення до вчителя; пізнавальний інтерес; вміння аналізувати, оцінювати підсумки своєї діяльності та однокласників, розвиток мислення; культура розумової праці; поведінка, дисципліна на уроці).

VI. Висновки і пропозиції.

Чи досягнуто поставленої мети, чи оптимальним шляхом це відбулося. Рекомендації щодо закріплення позитивних моментів уроку та подолання недоліків.

Схема плану-конспекту уроку з української літератури

Тема уроку

Епіграф до уроку

Мета уроку (навчальна, розвивальна, виховна)

Тип уроку

Методи і прийоми

Обладнання і технічні засоби навчання

Використана література

План уроку (перелік етапів уроку та навчальних ситуацій з дозуванням часу)

Хід уроку (детальний опис кожної навчальної ситуації відповідно до дозування часу)

Методичні рекомендації з педагогіки та психології

Психолого-педагогічна діагностика

СХЕМА ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧНЯ

Основні аспекти аналізу особистості можуть бути представлені в схемі, якою рекомендується користуватися при зборі матеріалу до характеристики та її написанні.

I. Загальні відомості

Прізвище, ім'я учня, дата народження, клас, загальний фізичний розвиток, стан здоров'я, умови життя і побуту в сім'ї. Стосунки членів сім'ї. Правильність основної лінії виховання.

II. Стосунки з колективом і ставлення до школи

1. Загальна характеристика класу (розвиток учнів, вихованість, традиції і вимоги класного колективу).
2. Місце в колективі (чи користується любов'ю, авторитетом, чим це визначається).
3. Ставлення до однокласників (любить їх, байдужий, не любить, чи рахується з думкою колективу, з ким дружить і на чому заснована дружба, чи бувають конфлікти з друзями, в чому їх причина).
4. Чи задоволений своїм місцем в колективі і яке місце хотів би займати ?
5. Чи подобається перебування в школі (що особливо цінує в ній) ?
6. Ставлення до вихователів і вчителів (чи є контакт, любить, поважає їх).

III. Навчання

1. Успішність (оцінки що переважають, чи однаково успішний з різних предметів).
Рівень знань.
2. Світогляд, начитаність.
3. Розвиток мовлення (його образність, емоційність, запас слів, вміння виразити свою думку письмово чи усно).
4. Інтерес до знань і ставлення до навчання (чи цікаво вчитися, до яких предметів найбільш схильний, як ставиться до оцінки, похвали чи несхвалення вчителів і батьків, основний мотив навчальної діяльності);
5. Здатність до навчання:
 - Особливості уваги (ступінь розвитку довільної уваги, її зосередженість, стихійність, розповсюдженість).
 - Осмисленість, сприйняття навчального матеріалу, швидкість осмислення.
 - Рівень і характер розвита умисної і осмисленої пам'яті (вчить механічно чи осмислено чи володіє прийомами навмисного запам'ятовування: швидкість і міцність запам'ятовування, а також легкість відтворення, індивідуальні особливості пам'яті).
 - Розвиток мислення (чи розрізняє істотні і другорядні риси предметів і явищ; який рівень засвоєння загальних і абстрактних понять: чи вміє порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки, чи швидко знаходить шлях рішення}.
 - Розвиток уяви (багатство відтворюючої і творчої уяви в різних видах навчальної діяльності}.

6. Старанність в навчальній роботі.
7. Вміння вчитися (дотримання режиму дня; організованість, чи може самостійно працювати над книгою, завчити матеріал, контролювати себе, скласти плани, конспекти і т.д.).

IV. Праця (уроки праці, суспільно-корисна праця в школі і дома)

1. Становлення до праці (чи поважає або нехтує, чи зацікавлений в суспільній користі своєї праці, чи любить працювати і що саме приваблює учня: процес праці, зроблена річ чи оволодіння певними навичками).
2. Чи має навички і вміння праці, чи легко їх набуває?
3. Чи є звичка до тривалих трудових зусиль?
4. Організованість і дисциплінованість праці ?
5. Яким видам праці віддає перевагу?

V. Направленість особистості і соціальні здібності

1. Інтереси (перерахувати все, чим цікавиться учень, підкреслити характер інтересів з точки зору їх глибини і активності, якщо учень не просто проявляє цікавість до будь-якої галузі знань і діяльності, але і серйозно займається з нею; відповісти детально, чи любить читати і що читає: художню, науково-популярну чи переважно розважальну літературу).
2. Переконавання, мрії, ідеали школяра. Чи спостерігається домінування тих чи інших мотивів в його поведінці ?
3. Чи є особливі здібності до якої-небудь діяльності (до музики, малювання, артистичні і т.д.) в чому вони проявляються ?
4. Про що мріє і що збирається роботи в майбутньому (відмічати в характеристиці учня, починаючи з VI класу) ?

VI. Дисциплінованість

1. Загальна характеристика поведінки (поводиться спокійно, стримано чи проявляє зайву рухливість, непосидючість).
2. Виконання шкільного режиму (дотримується режиму, порушує навмисно, через недбалість; не встигає вкласти у відведений час і т.д.).
3. Виконання вимог дорослих (з бажанням чи ні, примусово, часто відмовляється виконувати їх і які саме). Відмітити найбільші типові порушення дисципліни.

VII. Особливості характеру і темпераменту

1. Яскраво виражені позитивні та негативні риси характеру: направленості особистості (стосовно людей, навчання, праці, самого себе: чуйність, доброта, колективізм, егоїзм, бездушність, добросовісність і т.д.), вольові риси характеру (наполегливість, самостійність, впертість, легке навіювання і т.д.).
2. Вираження особливостей темпераменту (в емоційній сфері, працелюбності, рухливості і т.д.).
3. Переважний настрій (веселий, сумний, пригнічений), його стійкість. Чим викликана зміна настрою ?

VIII. Загальні психолого-педагогічні висновки

1. Основні переваги і недоліки формування особистості учня. Визначити рівень його розумового розвитку (низький, середній, високий) і моральної вихованості.
2. Визначення найважливіших психолого-педагогічних задач, то стоять перед вчителем, шляхи подальшої виховної роботи з школярами.

Пропонуються такі психодіагностичні методики:

1. Дослідження самооцінки особистості учня.
2. Шкала визначення ступеня самоповаги Розенберга.
3. Тест опитувальник акцентуацій характеру Леонгарда-Шмішека (підлітковий варіант) з тестовим поясненням кожного типу акцентуацій.
4. Тест-опитувальник “Потреба в досягненні” (Ю.Орлов).
5. Тест-опитувальник “Потреба в спілкуванні” (Ю. Орлов).
6. Орієнтована схема складання психолого-педагогічної характеристики учня (додати схему).

Методичні рекомендації до методичної розробки виховного заходу

Загальні положення. Розробка виховного заходу є обов’язковою складовою звітної документації з психолого-педагогічного розділу виробничої практики студентів 4 курсу ступеня вищої освіти «бакалавр» і дієвим засобом поглиблення, закріплення й контролю знань. Студент обирає тему виховного заходу і здійснює психолого-педагогічне обґрунтування форми виховного впливу під час проходження виробничої практики. Подає означену методичну розробку на попереднє узгодження та перевірку методисту кафедри педагогіки та психології.

Зміст методичної розробки виховного заходу. Підготовка студентами методичної розробки виховного заходу базується на вивченні теорії та методики організації виховної роботи у загальноосвітніх закладах. Викладення матеріалу методичної розробки повинно складатися відповідно таких етапів: підготовчого (психолого-педагогічне обґрунтування форми виховного впливу), основного (виклад розгорнутого сценарію виховного заходу), підсумкового (самоаналіз проведеного виховного заходу).

Під час написання методичної розробки студент має проявити творчий підхід до підготовки, проведення та аналізу виховного заходу, визначити особливості взаємодії класного керівника з учнем та учня з учнівським колективом.

Структура та оформлення. Обсяг методичної розробки виховного заходу має становити 8–10 друкованих сторінок формату А4 (без врахування додатків). Текст набирається шрифтом Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал – 1,5. Сторінки мають бути нумеровані. Матеріал розподіляється відповідно до схеми. Стель викладу матеріалу має бути науково-діловим, з дотриманням стилістичних і граматичних норм. У змісті необхідно визначити форму проведення, цілі заходу, етапи підготовчої роботи, розгорнутий сценарій, самоаналіз (за схемою).

Титульна сторінка методичної розробки виховного заходу оформлюється відповідно до встановлених норм.

Методична розробка виховного заходу оцінюється з урахуванням таких позицій:

- якість психолого-педагогічного обґрунтування форми виховного впливу;
- відповідність змісту сценарію виховного заходу його темі;
- обґрунтованість основних положень самоаналізу проведеного виховного заходу;
- аналіз недоліків під час проведення виховного заходу;
- повнота та змістовність висновків;
- наявність в сценарії виховного заходу списку використаних джерел;
- наявність додатків;
- дотримання правил оформлення роботи.

ФОРМИ Й МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюють викладачі-керівники практики з фаху. Застосовуються такі форми поточного контролю:

- попереджувальний – викладачі-керівники з фаху перевіряють відповідно конспекти уроків, позакласного заходу, план виховної роботи, конспект виховного заходу (сценарій) і дають студенту-практиканту поради з подальшої роботи;
- персональний – здійснюється тоді, коли у студента-практиканта виникають труднощі при проведенні уроків, виховної роботи (погіршується робоча дисципліна, не знаходить спільну мову з класом, не вміє працювати з активом або не може залучити актив до підготовки виховного заходу тощо);
- оглядовий – здійснюється викладачами-керівниками з фаху у ході перевірки виконання плану проведення пробних і залікових уроків, плану виховної роботи;
- тематичний – здійснюється за результатами виконання одного з запланованих практикантом заходів з певної теми. (Наприклад, вивчення особистості учня та учнівського колективу);
- фронтальний контроль – здійснюється викладачами-керівниками з фаху перед закінченням педагогічної практики, коли перевіряється хід виконання всієї програми педагогічної практики.

Підсумковий контроль здійснюють викладачі-керівники практики з фаху, які перевіряють звітну документацію та пропонують оцінку роботи студента у щоденнику практики.

Основною формою підсумкового контролю проходження студентами практики є підсумкова конференція та залік, що, як правило, проводяться через декілька днів по закінченні практики.

Під час підсумкової конференції студенти і викладачі-керівники практики з фаху у своїх виступах аналізують позитивні й негативні сторони практики, діляться цікавими знахідками передового досвіду педагогічного колективу школи, звертають увагу на забезпечення уроків роздавальним, ілюстративним матеріалом, на впровадження інноваційних методів і прийомів під час проведення уроків, позакласних, виховних заходів тощо.

Особлива увага звертається на труднощі, що відчували студенти під час підготовки й проведення уроків з фахових дисциплін, виховних заходів та ін., що у подальшому дозволить викладачам-керівникам практики з фаху виносити проблемні питання для спеціального обговорення й опрацювання їх під час аудиторних занять.

Студент захищає звіт з практики перед комісією, склад якої призначається розпорядженням проректора з навчальної і науково-педагогічної роботи за поданням декана факультету. Загальна оцінка визначається з урахуванням пропозицій оцінки за фахову складову та психолого-педагогічну складову. Результати заліку з практики вносяться до заліково-екзаменаційної відомості та залікових книжок студентів.

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

У кінці виробничої практики студент-практикант здає викладачам-керівникам практики таку таку документацію:

з української мови та літератури

1. Оформлений відповідним чином щоденник практики з характеристикою й оцінкою роботи студента.
2. Календарно-тематичне планування вчителя-словесника на II семестр.
3. Плани-конспекти залікових уроків, підписані вчителем і викладачем-керівником практики з фаху.
4. Аналіз одного з відвіданих уроків зі спеціальності.
5. Сценарій позакласного заходу з української мови і літератури.
6. Наочність, дидактичний матеріал, виготовлені до залікових уроків та позакласного заходу.
7. Виконане індивідуальне завдання (конспекти уроків вчителя української мови і літератури, сценарії позакласних заходів та ін.).

з педагогіки та психології:

1. Завдання-звіт практиканта.
2. Методична розробка виховного заходу, проведеного у закріпленому класі.
3. Психолого-педагогічна діагностика, представлена психолого-педагогічною характеристикою на клас та на особистість учня.

Аналіз звітних документів практикантів дає змогу викладачам-керівникам практики зробити висновки про якість роботи, рівень підготовки студентів до майбутньої роботи в школі, ставлення до обраної професії.